

УДК 364.013:351.84

DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2026-2-140-151>

ЯКОВИН Микола Миколайович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,

кафедра економіки, Уманський національний університет,

м. Умань, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-5249-6179>

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Досліджено сучасний стан та обґрунтовано пріоритети розвитку соціально-економічного механізму державної підтримки населення в Україні в умовах трансформації соціальної політики. Розкрито зміст державної підтримки населення як сукупності фінансових, інституційних, організаційних та управлінських інструментів, спрямованих на забезпечення соціального захисту громадян, зменшення соціальної вразливості та посилення соціально-економічної стійкості домогосподарств. Проаналізовано динаміку основних показників функціонування системи державної підтримки населення у 2019-2025 рр. Встановлено зростання обсягів фінансового забезпечення соціального захисту, розширення кількості одержувачів різних видів державної соціальної допомоги та підвищення рівня охоплення соціально вразливих груп державною підтримкою з 61 % до 76 %. Обґрунтовано позитивну динаміку адресності державної соціальної допомоги, рівень якої зріс із 54 % до 68 %, а також цифровізації процедур надання соціальних виплат, частка яких в електронному форматі збільшилася з 28 % до 70 %. Це свідчить про поступову модернізацію механізмів реалізації соціальної політики. Виявлено проблеми, що обмежують ефективність соціально-економічного механізму державної підтримки населення, зокрема недостатню адресність окремих інструментів, нерівномірний доступ до соціальних послуг, складність адміністративних процедур, фрагментарність інституційної взаємодії та обмеженість фінансових ресурсів. Обґрунтовано пріоритети розвитку механізму, серед яких підвищення адресності соціальної допомоги, модернізація фінансового забезпечення, цифровізація процедур соціальної підтримки, посилення інституційної взаємодії та розвиток соціальних послуг у громадах.

Ключові слова: державна підтримка населення; соціально-економічний механізм; соціальна політика; соціальна підтримка; соціальний захист; адресність допомоги; фінансово-інституційне забезпечення; трансформація соціальної політики; соціально-економічна стійкість.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку України характеризується посиленням соціально-економічних викликів, що зумовлюють необхідність удосконалення системи державної підтримки населення. В умовах трансформації соціальної політики особливого значення набуває соціально-економічний механізм державної підтримки, який має забезпечувати своєчасне реагування на потреби населення, підвищення адресності соціальної допомоги, ефективне використання бюджетних ресурсів та посилення соціальної стійкості домогосподарств.

Актуальність проблеми посилюється впливом воєнних викликів, економічної нестабільності, зростанням соціальних ризиків, погіршенням матеріального становища частини населення та збільшенням потреби у соціальному захисті вразливих груп. У таких умовах державна підтримка населення виступає не лише інструментом соціального захисту, а й важливим чинником забезпечення соціальної безпеки, зменшення рівня бідності, підтримки купівельної спроможності громадян і стабілізації соціально-економічного розвитку країни.

Водночас чинний соціально-економічний механізм державної підтримки населення в Україні характеризується низкою проблем, серед яких недостатній рівень адресності окремих видів допомоги, складність адміністративних процедур, фрагментарність інституційної

взаємодії, обмеженість фінансових ресурсів, нерівномірність доступу населення до соціальних послуг та недостатня результативність окремих інструментів соціальної підтримки. Це знижує ефективність державної соціальної політики та ускладнює досягнення її ключових цілей.

Особливої актуальності набуває необхідність дослідження сучасного стану та пріоритетів розвитку соціально-економічного механізму державної підтримки населення в Україні. Важливим є визначення його фінансових, інституційних та організаційних особливостей, оцінювання ефективності інструментів соціальної підтримки, а також обґрунтування напрямів підвищення їх адресності, результативності й адаптивності до сучасних соціально-економічних умов. Недостатнє наукове обґрунтування цих питань обмежує можливості формування дієвої моделі державної підтримки населення та посилення соціально-економічної стійкості українського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виокремлення частини нерозв'язаної раніше проблеми. Проблематика розвитку соціально-економічного механізму державної підтримки населення, його фінансового, інституційного та організаційного забезпечення є предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних учених. Окремі аспекти фінансового забезпечення територіальних громад, розвитку місцевого самоврядування, соціального обслуговування населення, цифровізації управлінських процесів та підвищення стійкості соціально-економічних систем досліджували В. Грушко, Р. Ковчар [1], О. О. Лобик [2], І. І. Онищук [3], Л. О. Першко [4], О. Т. Прокопчук, С. Ю. Соколюк та співавтори [5-7], М. І. Мостов'як [8], Л. В. Смолій, М. І. Мостов'як [9], В. О. Черелюк [10], Ю. В. Шинкарьов [11].

У працях О. О. Лобик [2], І. І. Онищук [3] та Л. О. Першко [4] розкрито питання управління фінансовим потенціалом територіальних громад, фінансового забезпечення просторового розвитку місцевого самоврядування та функціонування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. Зазначені дослідження є важливими для обґрунтування фінансово-інституційних засад державної підтримки населення, оскільки саме спроможність територіальних громад значною мірою визначає доступність соціальних послуг, якість соціального супроводу та результативність підтримки населення на місцевому рівні.

Вагомий внесок у дослідження соціальної сфери зроблено у працях О. Т. Прокопчук, С. Ю. Соколюка та співавторів [5-7]. У них розглянуто роль соціальної реклами в системі суспільних комунікацій, фінансові інструменти й моделі соціального обслуговування населення, а також сучасні виклики соціальної роботи та фінансового забезпечення для місцевого самоврядування. Наукові положення цих праць підкреслюють необхідність поєднання фінансових, організаційних, комунікаційних та інституційних інструментів для підвищення ефективності соціальної підтримки населення.

Окремі аспекти функціонування соціально-економічних систем в умовах цифровізації та трансформації управлінських процесів висвітлено у працях В. О. Черелюк [10] і Ю. В. Шинкарьова [11]. Дослідники акцентують увагу на організаційному забезпеченні управління ризиками та методичному інструментарії управління фінансовими ризиками в процесі цифрової трансформації бізнесу. Ці підходи є важливими для розвитку сучасного механізму державної підтримки населення, оскільки цифрові інструменти можуть сприяти підвищенню адресності соціальної допомоги, прозорості процедур, інтеграції інформаційних систем та оптимізації адміністрування соціальних виплат.

У дослідженнях В. Грушка, Р. Ковчара [1], М. І. Мостов'яка [8], Л. В. Смолій і М. І. Мостов'яка [9] розглянуто питання розвитку економічних систем, глобальних ланцюгів вартості, експортного потенціалу та технологічної трансформації. Хоча ці праці безпосередньо не зосереджені на державній підтримці населення, їх положення мають значення для розуміння ширшого соціально-економічного контексту, у межах якого формується державна соціальна політика, фінансова спроможність держави та можливості забезпечення стійкості домогосподарств.

Разом із тим, попри наявність значної кількості наукових праць, недостатньо дослідженими залишаються питання комплексного аналізу сучасного стану соціально-економічного механізму державної підтримки населення в Україні, оцінювання його впливу на соціально-економічну

стійкість домогосподарств та обґрунтування пріоритетів подальшого розвитку. Подальшого наукового опрацювання потребує формування цілісного підходу, який би поєднував фінансове забезпечення, інституційну взаємодію, адресність соціальної допомоги, цифровізацію процедур та розвиток соціальних послуг у громадах. Саме це визначає актуальність дослідження сучасного стану та пріоритетів розвитку соціально-економічного механізму державної підтримки населення в Україні.

Метою статті є дослідження сучасного стану та обґрунтування пріоритетів розвитку соціально-економічного механізму державної підтримки населення в Україні в умовах трансформації соціальної політики.

Викладення основного матеріалу дослідження. Державна підтримка населення є важливою складовою соціальної політики держави, спрямованою на забезпечення соціального захисту громадян, зменшення рівня соціальної вразливості, підтримку домогосподарств у складних життєвих обставинах та посилення соціально-економічної стійкості суспільства. В умовах сучасних трансформацій соціальної політики України значення державної підтримки населення суттєво зростає, оскільки саме вона виступає одним із ключових інструментів реагування на соціальні ризики, економічну нестабільність, наслідки воєнних викликів і погіршення матеріального становища окремих груп населення.

Соціально-економічний механізм державної підтримки населення доцільно розглядати як сукупність фінансових, інституційних, організаційних та управлінських інструментів, за допомогою яких держава забезпечує реалізацію соціальних гарантій, надання соціальної допомоги, соціальних послуг, субсидій, пільг та інших форм підтримки громадян [1, с. 10-11; 3, с. 84]. Ефективність такого механізму залежить не лише від обсягу бюджетного фінансування, а й від рівня адресності допомоги, прозорості процедур, якості інституційної взаємодії, доступності соціальних послуг та здатності системи швидко адаптуватися до змін соціально-економічного середовища.

Сучасний стан державної підтримки населення в Україні характеризується поєднанням значного соціального навантаження на державний бюджет і потребою в підвищенні результативності використання наявних ресурсів. З одного боку, система соціальної підтримки виконує важливу стабілізаційну функцію, забезпечуючи допомогу соціально вразливим категоріям населення та підтримуючи мінімальний рівень добробуту домогосподарств. З іншого боку, зберігаються проблеми недостатньої адресності окремих видів допомоги, складності адміністративних процедур, фрагментарності інституційної взаємодії та нерівномірного доступу населення до соціальних послуг.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває аналіз сучасного стану функціонування соціально-економічного механізму державної підтримки населення, визначення його ефективності та впливу на соціально-економічну стійкість домогосподарств, а також обґрунтування пріоритетів подальшого розвитку. Такий підхід дає змогу комплексно оцінити не лише наявні інструменти соціальної підтримки, а й напрями їх модернізації відповідно до сучасних потреб населення та трансформації соціальної політики України.

Для аналізу сучасного стану функціонування соціально-економічного механізму державної підтримки населення в Україні доцільно враховувати його фінансову, інституційну, організаційну та соціальну складові. Такий механізм охоплює систему соціальних виплат, пільг, субсидій, соціальних послуг, програм підтримки вразливих категорій населення, а також діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, які забезпечують практичну реалізацію державної соціальної політики.

Сучасний стан державної підтримки населення в Україні формується під впливом складних соціально-економічних умов, зокрема воєнних викликів, зростання соціальної вразливості окремих груп населення, посилення навантаження на державний бюджет, демографічних змін і необхідності підтримки домогосподарств, які втратили частину доходів або опинилися у складних життєвих обставинах. У цих умовах соціально-економічний механізм державної підтримки виконує не лише компенсаційну, а й стабілізаційну функцію, спрямовану на

збереження мінімального рівня добробуту населення та підтримання соціальної стійкості суспільства.

Важливою особливістю функціонування цього механізму є поєднання різних форм підтримки населення. До них належать грошові соціальні виплати, житлові субсидії, пільги, допомога малозабезпеченим сім'ям, підтримка осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, сімей з дітьми, безробітних та інших соціально вразливих категорій. Водночас ефективність таких інструментів залежить від рівня адресності допомоги, своєчасності її надання, прозорості процедур, доступності соціальних послуг і спроможності інституцій оперативно реагувати на зміну потреб населення.

Разом із тим чинний соціально-економічний механізм державної підтримки населення має низку проблем. Серед них доцільно виокремити недостатній рівень адресності окремих видів допомоги, складність адміністративних процедур, фрагментарність інформаційної взаємодії між установами, нерівномірний доступ населення до соціальних послуг у різних територіальних громадах, а також обмеженість фінансових ресурсів для повного покриття зростаючих соціальних потреб [6, с. 292; 8, с. 73]. Наявність цих проблем знижує результативність державної підтримки та ускладнює її адаптацію до сучасних соціально-економічних викликів.

Отже, сучасний стан функціонування соціально-економічного механізму державної підтримки населення в Україні можна охарактеризувати як такий, що поєднує значну соціальну значущість із потребою подальшої модернізації. З одного боку, система державної підтримки залишається важливим інструментом соціального захисту населення та стабілізації домогосподарств. З іншого боку, її подальший розвиток потребує посилення адресності, підвищення ефективності використання бюджетних коштів, удосконалення інституційної взаємодії та розширення доступності соціальних послуг.

Для більш повного аналізу сучасного стану функціонування соціально-економічного механізму державної підтримки населення в Україні доцільно розглянути динаміку основних фінансових, інституційних та соціально-економічних показників у 2019-2025 рр. (рис. 1). Такий підхід дає змогу оцінити масштаби державної соціальної підтримки, рівень бюджетного навантаження, охоплення населення соціальними програмами, а також результативність впливу соціальної політики на добробут домогосподарств.

Дані рис. 1 свідчать, що у 2019-2025 рр. фінансове забезпечення державної підтримки населення в Україні загалом зростало. Видатки зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення збільшилися з 321,8 млрд грн у 2019 р. до 548,0 млрд грн у 2025 р., що свідчить про посилення ролі соціальної підтримки в умовах зростання соціально-економічних ризиків. Особливо помітним є збільшення обсягів допомоги малозабезпеченим сім'ям та підтримки внутрішньо переміщених осіб, що пов'язано з воєнними викликами, погіршенням матеріального становища частини населення та зростанням потреби у соціальному захисті.

Водночас частка видатків на соціальний захист у загальній структурі видатків зведеного бюджету зменшилася з 23,4 % у 2019 р. до 17,9 % у 2025 р. Це свідчить про зростання загального бюджетного навантаження та конкуренцію між різними напрямками державного фінансування. Позитивною тенденцією є збільшення частки соціальних виплат, що надаються в електронному форматі, з 28 % до 70 %, що вказує на поступову цифровізацію інституційного забезпечення державної підтримки населення.

Поряд із фінансово-інституційними показниками важливе значення має оцінювання соціально-економічної результативності державної підтримки населення, зокрема її впливу на охоплення вразливих груп, адресність допомоги, підтримку домогосподарств і зменшення соціальної вразливості. Динаміку основних соціально-економічних показників результативності державної підтримки населення в Україні у 2019-2025 рр. наведено на рис. 2.

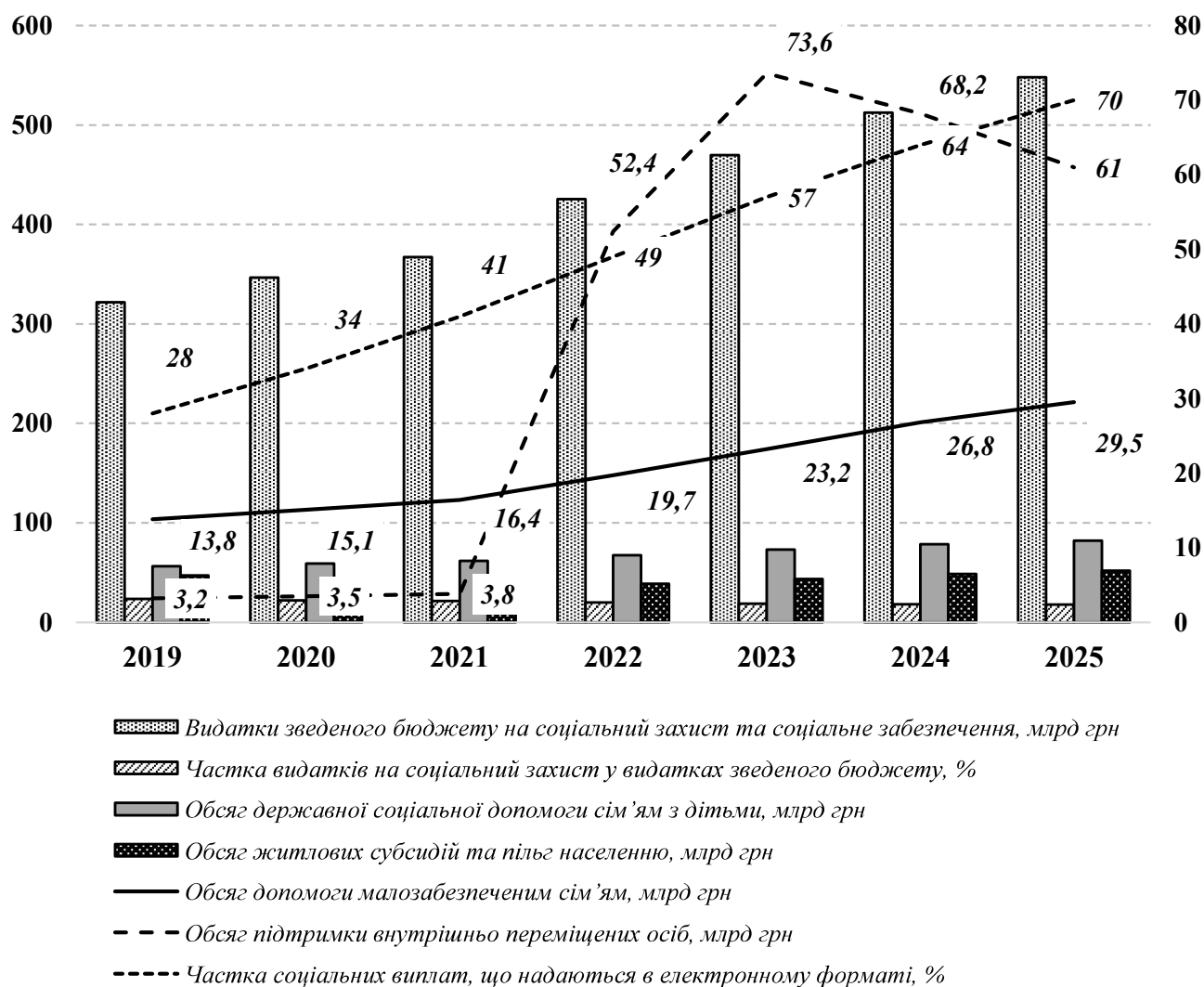

Рис. 1. Динаміка фінансово-інституційного забезпечення державної підтримки населення в Україні у 2019-2025 рр

Джерело: сформовано автором за даними Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, Міністерства фінансів України, Пенсійного фонду України, Державної служби статистики України та авторськими розрахунками.

Дані рис. 2 показують, що у 2019-2025 рр. державна підтримка населення в Україні відігравала важливу роль у забезпеченні соціально-економічної стійкості домогосподарств. Кількість одержувачів різних видів державної соціальної допомоги зросла з 8,4 млн осіб у 2019 р. до 10,9 млн осіб у 2025 р., що свідчить про розширення масштабів соціальної підтримки в умовах посилення соціальних ризиків. Водночас кількість домогосподарств, які отримували житлові субсидії, залишалася відносно стабільною, що підтверджує збереження значення цього інструменту для підтримки платоспроможності населення.

Позитивною тенденцією є зростання рівня охоплення соціально вразливих груп державною підтримкою з 61 % у 2019 р. до 76 % у 2025 р., а також підвищення рівня адресності соціальної допомоги з 54 % до 68 %. Це свідчить про поступове вдосконалення механізмів надання підтримки та орієнтацію соціальної політики на більш точне врахування потреб населення. Водночас частка населення з доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму у 2025 р. залишається вищою, ніж у 2019 р., що вказує на збереження проблеми соціальної вразливості та необхідність подальшого підвищення результативності державної підтримки населення.

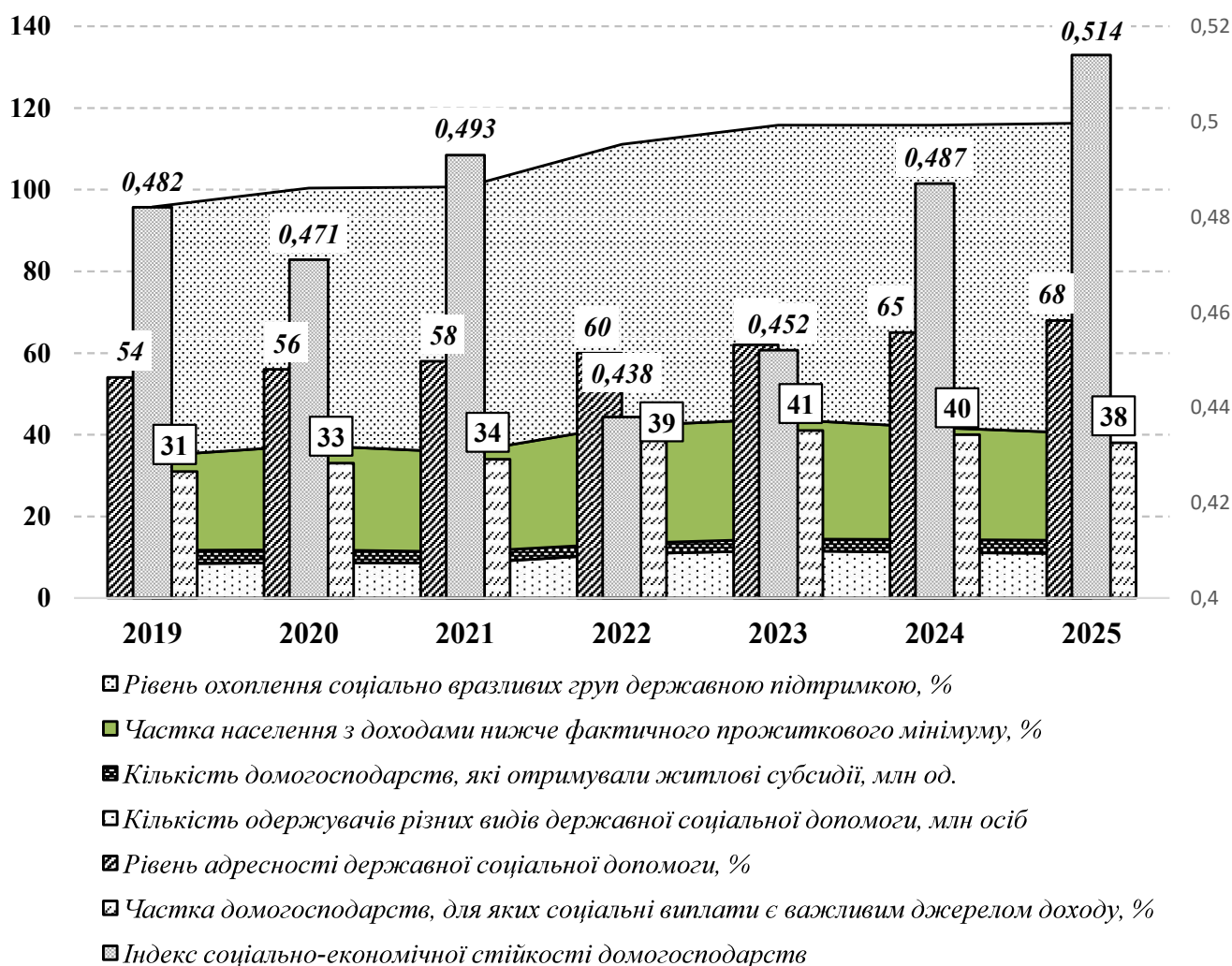

Рис. 2. Динаміка соціально-економічних показників результативності державної підтримки населення в Україні у 2019-2025 рр.

Джерело: сформовано автором за даними Державної служби статистики України, Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, Пенсійного фонду України та авторськими розрахунками.

Отже, сучасний стан функціонування соціально-економічного механізму державної підтримки населення в Україні характеризується одночасним зростанням фінансових обсягів соціальної підтримки, розширенням охоплення соціально вразливих груп та поступовою цифровізацією процедур надання допомоги. Водночас зберігаються проблеми обмеженої адресності окремих інструментів, високого бюджетного навантаження, соціальної вразливості домогосподарств та потреби в подальшій модернізації інституційного забезпечення соціальної політики.

Ефективність системи державної підтримки населення доцільно оцінювати не лише за обсягами бюджетного фінансування, а й за її здатністю реально впливати на добробут домогосподарств, знижувати рівень соціальної вразливості, підтримувати платоспроможність населення та забезпечувати доступ до базових соціальних послуг. У цьому контексті важливими критеріями ефективності є адресність допомоги, рівень охоплення соціально вразливих груп, своєчасність надання підтримки, частка соціальних трансфертів у доходах домогосподарств та вплив соціальних виплат на зменшення ризику бідності (рис. 3).

Державна підтримка населення виконує важливу стабілізаційну функцію, особливо в умовах воєнних викликів, економічної нестабільності та зростання соціальних ризиків. Для значної частини домогосподарств соціальні виплати, субсидії, пільги та інші форми допомоги є важливим джерелом підтримки поточного споживання, оплати житлово-комунальних послуг, забезпечення базових потреб і зменшення фінансового навантаження. Саме тому

результативність державної підтримки безпосередньо впливає на соціально-економічну стійкість домогосподарств.

Водночас ефективність системи державної підтримки населення залежить від того, наскільки її інструменти спрямовані саме на ті групи населення, які найбільше потребують допомоги. Недостатня адресність, складність процедур отримання підтримки, обмежений доступ до соціальних послуг у територіальних громадах та фрагментарність інформаційної взаємодії між установами можуть знижувати реальний вплив соціальної політики на добробут домогосподарств.

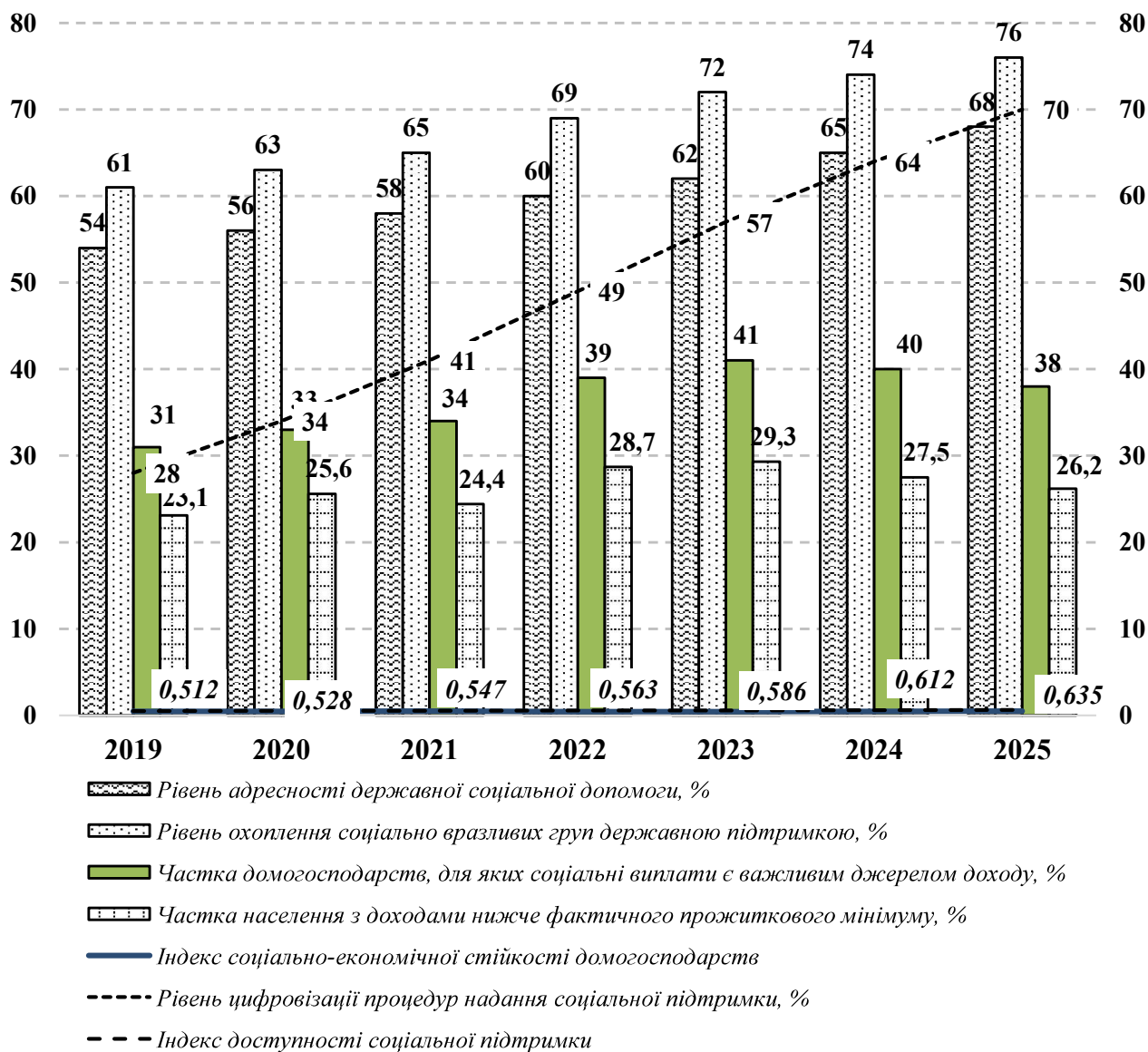

Рис. 3. Оцінка ефективності державної підтримки населення та її впливу на соціально-економічну стійкість домогосподарств в Україні у 2019-2025 рр.

Джерело: сформовано автором за даними Державної служби статистики України, Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, Пенсійного фонду України та авторськими розрахунками.

Дані табл. 3 свідчать, що у 2019-2025 рр. ефективність системи державної підтримки населення в Україні поступово підвищувалася за окремими напрямками. Зокрема, рівень адресності державної соціальної допомоги зріс з 54 % у 2019 р. до 68 % у 2025 р., а рівень охоплення соціально вразливих груп державною підтримкою – з 61 % до 76 %. Це свідчить про

поступове вдосконалення механізмів ідентифікації потреб населення та посилення орієнтації соціальної політики на підтримку найбільш вразливих категорій громадян.

Позитивною тенденцією є також зростання рівня цифровізації процедур надання соціальної підтримки з 28 % у 2019 р. до 70 % у 2025 р. Це сприяє підвищенню доступності соціальних послуг, спрощенню адміністративних процедур, скороченню часу розгляду звернень та підвищенню прозорості взаємодії між громадянами й органами соціального захисту. Водночас збереження значної частки населення з доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму свідчить про те, що державна підтримка населення поки що не повною мірою компенсує вплив соціально-економічних ризиків на добробут домогосподарств.

Індекс соціально-економічної стійкості домогосподарств у 2019-2025 рр. демонстрував нестабільну динаміку. Його зниження у 2022 р. до 0,438 було зумовлене посиленням воєнних, економічних і соціальних ризиків, зменшенням доходів частини населення та зростанням потреби у державній підтримці. Водночас поступове відновлення показника до 0,514 у 2025 р. свідчить про часткову стабілізацію соціально-економічного становища домогосподарств та позитивний вплив соціальних виплат, субсидій і програм підтримки на їхню здатність адаптуватися до складних умов.

Отже, система державної підтримки населення в Україні має важливий вплив на соціально-економічну стійкість домогосподарств, оскільки забезпечує часткову компенсацію втрат доходів, підтримку базового рівня споживання та зменшення соціальної вразливості. Водночас її ефективність залишається обмеженою через збереження проблеми бідності, нерівномірний доступ до соціальних послуг, складність окремих адміністративних процедур та потребу в подальшому підвищенні адресності соціальної допомоги. Це зумовлює необхідність обґрунтування пріоритетів подальшого розвитку соціально-економічного механізму державної підтримки населення в Україні.

Обґрунтування пріоритетів розвитку соціально-економічного механізму державної підтримки населення в Україні має базуватися на результатах аналізу його сучасного стану, ефективності та впливу на соціально-економічну стійкість домогосподарств (табл. 1). В умовах трансформації соціальної політики особливого значення набуває перехід від переважно компенсаційної моделі підтримки до більш адресної, результативної та адаптивної системи, здатної оперативно реагувати на зміни соціально-економічного середовища.

Ключовим пріоритетом є підвищення адресності державної підтримки населення. Це передбачає удосконалення механізмів ідентифікації потреб домогосподарств, оновлення критеріїв надання соціальної допомоги, посилення обліку реального майнового та доходного стану отримувачів, а також спрямування ресурсів насамперед на підтримку найбільш вразливих категорій населення. Такий підхід дозволить підвищити результативність соціальних видатків і зменшити ризик неефективного використання бюджетних коштів.

Важливим напрямом розвитку є модернізація фінансового забезпечення державної підтримки населення. Зростання соціальних потреб в умовах воєнних викликів та економічної нестабільності потребує не лише збільшення обсягів фінансування, а й підвищення ефективності розподілу наявних ресурсів. Доцільним є посилення програмно-цільового підходу, регулярне оцінювання результативності соціальних програм, пріоритизація видатків за рівнем соціального ефекту та розширення фінансової спроможності територіальних громад у сфері соціального захисту.

Окремого значення набуває цифровізація соціальної підтримки населення. Розвиток електронних сервісів, інтеграція державних реєстрів, автоматизація перевірки права на допомогу, спрощення процедур подання заяв і цифровий обмін даними між установами можуть суттєво підвищити доступність, прозорість і швидкість надання соціальної підтримки. Водночас цифровізація має поєднуватися із забезпеченням доступу до соціальних послуг для осіб, які мають обмежені цифрові навички або проживають у громадах із недостатньо розвиненою інфраструктурою.

Не менш важливим пріоритетом є посилення інституційної взаємодії між органами державної влади, місцевого самоврядування, соціальними службами, Пенсійним фондом

України, центрами зайнятості, закладами охорони здоров'я, освітніми установами та громадськими організаціями. Формування узгодженої міжвідомчої взаємодії дозволить уникнути дублювання функцій, підвищити якість соціального супроводу та забезпечити комплексне реагування на потреби населення.

Таблиця 1 – Пріоритети розвитку соціально-економічного механізму державної підтримки населення в Україні*

Пріоритет розвитку	Зміст пріоритету	Очікуваний результат
Підвищення адресності соціальної допомоги	Удосконалення критеріїв надання підтримки, оцінювання реальних потреб домогосподарств, спрямування ресурсів на найбільш вразливі групи населення	Зростання результативності соціальних виплат і зменшення неефективного використання бюджетних коштів
Модернізація фінансового забезпечення	Оптимізація структури соціальних видатків, програмно-цільове фінансування, оцінювання соціального ефекту програм	Підвищення ефективності використання фінансових ресурсів і стабільності соціальної підтримки
Цифровізація процедур соціальної підтримки	Розвиток електронних сервісів, інтеграція реєстрів, автоматизація обміну даними, спрощення процедур звернення	Підвищення доступності, прозорості та швидкості надання соціальної допомоги
Посилення інституційної взаємодії	Узгодження діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, соціальних служб та громадських організацій	Зменшення дублювання функцій і підвищення якості соціального супроводу
Розвиток соціальних послуг у громадах	Розширення мережі соціальних сервісів, підтримка вразливих категорій населення на місцевому рівні	Забезпечення територіальної доступності соціальної підтримки
Підвищення соціально-економічної стійкості домогосподарств	Поєднання грошової допомоги, соціальних послуг, зайнятості та підтримки доходів	Зменшення соціальної вразливості та посилення здатності домогосподарств адаптуватися до кризових умов

*Джерело: сформовано автором на основі узагальнення результатів дослідження.

Отже, розвиток соціально-економічного механізму державної підтримки населення в Україні має бути спрямований на підвищення адресності, результативності, фінансової збалансованості, цифрової доступності та інституційної узгодженості системи соціальної підтримки. Реалізація цих пріоритетів сприятиме підвищенню соціально-економічної стійкості домогосподарств, зменшенню соціальної вразливості населення та формуванню більш ефективної моделі соціальної політики.

Дані табл. 1 свідчать, що пріоритети розвитку соціально-економічного механізму державної підтримки населення мають комплексний характер і охоплюють фінансові, інституційні, організаційні та цифрові напрями модернізації. Найважливішими серед них є підвищення адресності соціальної допомоги, оптимізація фінансового забезпечення, цифровізація процедур надання підтримки та посилення міжвідомчої взаємодії.

Реалізація зазначених пріоритетів дозволить перейти від фрагментарної системи соціальної підтримки до більш цілісної та результативної моделі, орієнтованої на реальні потреби населення. Це сприятиме підвищенню ефективності державної соціальної політики, зміцненню

соціально-економічної стійкості домогосподарств і формуванню більш адаптивного механізму реагування на сучасні соціальні ризики.

Висновки та перспективи подальших розвідок. У результаті проведеного дослідження проаналізовано сучасний стан функціонування соціально-економічного механізму державної підтримки населення в Україні та обґрунтовано пріоритети його розвитку в умовах трансформації соціальної політики. Встановлено, що державна підтримка населення залишається важливим інструментом соціального захисту, стабілізації домогосподарств і зменшення соціальної вразливості в умовах воєнних, економічних і демографічних викликів.

Виявлено, що у 2019-2025 рр. фінансове забезпечення державної підтримки населення загалом зростало: видатки зведеного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення збільшилися з 321,8 млрд грн до 548,0 млрд грн. Водночас частка цих видатків у загальній структурі видатків зведеного бюджету зменшилася з 23,4 % до 17,9 %, що свідчить про зростання бюджетного навантаження та потребу в підвищенні ефективності використання соціальних ресурсів.

Доведено, що система державної підтримки населення має вагомий вплив на соціально-економічну стійкість домогосподарств. Кількість одержувачів різних видів державної соціальної допомоги зросла з 8,4 млн осіб у 2019 р. до 10,9 млн осіб у 2025 р., а рівень охоплення соціально вразливих груп державною підтримкою – з 61 % до 76 %. Позитивною є також динаміка підвищення адресності соціальної допомоги з 54 % до 68 % та зростання частки соціальних виплат, що надаються в електронному форматі, з 28 % до 70 %.

Водночас ефективність соціально-економічного механізму державної підтримки населення обмежують збереження значної частки населення з доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму, нерівномірний доступ до соціальних послуг, складність адміністративних процедур, фрагментарність інституційної взаємодії та обмеженість фінансових ресурсів. Індекс соціально-економічної стійкості домогосподарств знизився до 0,438 у 2022 р., проте у 2025 р. зріс до 0,514, що свідчить про часткову стабілізацію становища домогосподарств.

Обґрунтовано, що пріоритетами розвитку соціально-економічного механізму державної підтримки населення в Україні мають стати підвищення адресності соціальної допомоги, модернізація фінансового забезпечення, цифровізація процедур соціальної підтримки, посилення інституційної взаємодії та розвиток соціальних послуг у громадах.

Перспективи подальших досліджень доцільно пов'язати з удосконаленням методичних підходів до оцінювання ефективності державної підтримки населення, розробленням індикаторів соціально-економічної стійкості домогосподарств і формуванням моделей фінансово-інституційного забезпечення соціальної підтримки.

Список використаних джерел

1. Грушко В., Ковчар Р. Сучасне розуміння глобальних ланцюгів вартості. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. № 1 (69). С. 9–14. doi: 10.31732/2663-2209-2022-69-9-14.
2. Лобик О. О. Управління фінансовим потенціалом територіальних громад: виклики та можливості. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Т. 35(74), № 6. С. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.6/17>.
3. Онищук І. І. Інструменти фінансового забезпечення просторового розвитку місцевого самоврядування. *Економічний простір*. 2025. Вип. 198. С. 82–91. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.198.82-91>.
4. Першко Л. О. Управління місцевими бюджетами в умовах фінансової децентралізації. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. Вип. 4(2). С. 229–234. DOI: [10.31891/2307-5740-2020-284-4\(2\)-39](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-284-4(2)-39).
5. Прокопчук О. Т., Соколюк С. Ю. Соціальна реклама в системі суспільних комунікацій. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2024. Випуск 105, Ч. 2: Економічні науки, С. 220-230. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-105-2-220-230.

6. Прокопчук О.Т., Соколюк С. Ю., Бондаренко Н. В., Улянич Ю.В. Фінансові інструменти та моделі соціального обслуговування населення в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету*. 2025. Випуск 106. Частина 2, С. 291-304. DOI: 10.32782/2415-8240-2025-106-2-291-304.

7. Прокопчук О., Соколюк С., Коротеєв М., Бондаренко Н. Соціальна робота і фінансове забезпечення: сучасні виклики для місцевого самоврядування. *Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика»*. Серія Економіка. 2025. 21(42). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-21\(42\)-11](https://doi.org/10.33296/2707-0654-21(42)-11).

8. Мостов'як М.І. Стан та проблеми експорту агропродовольчої продукції в Україні. *Збірник наукових праць УНУС*. 2023. Вип. 102. Ч. 2. С. 72-82. URL: <https://journal.udau.edu.ua/arxiv-nomerv/2023/vipusk-102-chastina-2/stan-ta-problemi-eksportu-agroprodovolchoi-produkcii-v-ukraini.html>, DOI: 10.32782/2415-8240-2023-102-2-72-82.

9. Смолій Л.В., Мостов'як М.І. Диверсифікаційні пріоритети та напрями технологічної трансформації агропродовольчого експорту України. *Збірник наукових праць УНУС*. 2025. Вип. 106, Ч.2. С. 417-431. <https://journal.udau.edu.ua/arxiv-nomerv/2025/vipusk-106-chastina-2/diversifikacijni-prioriteti-ta-napryami-tehnologichnoi-transformacii-agroprodovolchogo-eksportu-ukraini.html>, DOI: <http://dx.doi.org/10.32782/2415-8240-2025-106-2-417-431>.

10. Черелюк В. О. Організаційне забезпечення ризик-менеджменту в умовах цифровізації. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2024. № 88. DOI: 10.18664/btie.88.324925.

11. Шинкарьов Ю. В. Методичний інструментарій управління фінансовими ризиками в процесі цифрової трансформації бізнесу. *Стратегія економічного розвитку України*. 20203. 52, С. 136–144. <https://doi.org/10.33111/sedu.2023.52.136.144>.

References

1. Hrushko V., Kovchar R. Modern understanding of global value chains. *Scientific Notes of "KROK" University*. 2023. 1(69), 9–14. DOI: 10.31732/2663-2209-2022-69-9-14.

2. Lobyk O. O. Management of the financial potential of territorial communities: challenges and opportunities. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Public Management and Administration*. 2024. 35(74), 6, 94–98. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.6/17>.

3. Onyshchuk I. I. Instruments of financial support for the spatial development of local self-government. *Economic Space*. 2025. 198, 82–91. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.198.82-91>.

4. Pershko L. O. Management of local budgets in the context of financial decentralization. *Bulletin of Khmelnytskyi National University*. 2020. 4(2), 229–234. DOI: 10.31891/2307-5740-2020-284-4(2)-39.

5. Prokopchuk O. T., Sokoliuk S. Yu. Social advertising in the system of public communications. *Collected Works of Uman National University of Horticulture*. Uman: Publisher Sochinskyi M. M., 2024. 105, Part 2: Economic Sciences, 220–230. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-105-2-220-230.

6. Prokopchuk O. T., Sokoliuk S. Yu., Bondarenko N. V., Ulianych Yu. V. Financial instruments and models of social services for the population in Ukraine. *Collected Works of Uman National University of Horticulture*. 2025. 106, Part 2, 291–304. DOI: 10.32782/2415-8240-2025-106-2-291-304.

7. Prokopchuk O., Sokoliuk S., Korotieiev M., Bondarenko N. Social work and financial support: modern challenges for local self-government. *Adaptive Management: Theory and Practice. Series Economics*. 2025. 21(42). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-21\(42\)-11](https://doi.org/10.33296/2707-0654-21(42)-11).

8. Mostoviak M. I. State and problems of agri-food exports in Ukraine. *Collected Works of Uman National University of Horticulture*. 2023. 102, Part 2, 72–82. URL: <https://journal.udau.edu.ua/arxiv-nomerv/2023/vipusk-102-chastina-2/stan-ta-problemi-eksportu-agroprodovolchoi-produkcii-v-ukraini.html>. DOI: 10.32782/2415-8240-2023-102-2-72-82.

9. Smolii L. V., Mostoviak M. I. Diversification priorities and directions of technological transformation of Ukraine's agri-food exports. *Collected Works of Uman National University of Horticulture*. 2025. 106, Part 2, 417–431. URL: <https://journal.udau.edu.ua/arxiv-nomerv/2025/vipusk-106-chastina-2/diversifikacijni-prioriteti-ta-napryami-tehnologichnoi-transformacii-agroprodovolchogo-eksportu-ukraini.html>. DOI: <http://dx.doi.org/10.32782/2415-8240-2025-106-2-417-431>.

10. Chereliuk V. O. Organizational support of risk management in the context of digitalization. *Bulletin of Transport Economics and Industry*. 2024. 88. DOI: 10.18664/btie.88.324925.

11. Shynkarov Yu. V. Methodological tools for financial risk management in the process of digital business transformation. *Strategy of Economic Development of Ukraine*. 2023. 52, 136–144. DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2023.52.136.144>.

Yakovyn Mykola

PhD candidate,

Department of Economics, Uman National University,
Uman, Ukraine

CURRENT STATUS AND PRIORITIES FOR THE DEVELOPMENT OF THE SOCIO-ECONOMIC MECHANISM FOR STATE SUPPORT OF THE POPULATION IN UKRAINE

Introduction. *The current transformation of Ukraine's social policy is taking place amid military challenges, economic instability, growing social risks, and an increasing need among the population for government support. It has been established that the current socioeconomic mechanism for state support of the population is characterized by a number of problems, including the insufficient targeting of certain assistance tools, fragmented institutional coordination, limited financial resources, unequal access to social services, and complex administrative procedures. This reduces the effectiveness of social policy and limits its ability to respond promptly to current socioeconomic challenges. In this regard, there is a growing need to improve the socioeconomic mechanism for state support of the population, aimed at enhancing its targeting, effectiveness, digital accessibility, and impact on the socioeconomic resilience of households.*

Purpose. *The purpose of this study is to analyze the current state of affairs and justify the priorities for developing the socioeconomic mechanism of state support for the population in Ukraine amid the transformation of social policy.*

Results. *This study analyzes the current state of the socioeconomic mechanism for state support of the population in Ukraine for 2019-2025. It found an increase in the volume of financial support for social protection and an expansion of state support coverage for socially vulnerable groups from 61% to 76%. It has been determined that the system of state support for the population has a significant impact on the socioeconomic stability of households, as it provides partial compensation for income losses, supports a basic level of consumption, and reduces social vulnerability. The positive trend toward increasing the targeting of state social assistance from 54% to 68% and the rise in the share of social benefits provided electronically from 28% to 70% has been substantiated. At the same time, problems have been identified that limit the effectiveness of the state support mechanism for the population, including unequal access to social services, fragmented institutional coordination, the complexity of certain administrative procedures, and the persistence of significant social vulnerability among households. Priorities for the development of the socioeconomic mechanism for state support of the population have been identified, including improving the targeting of social assistance, modernizing financial support, digitizing social support procedures, strengthening institutional coordination, and developing social services in communities.*

Originality. *A comprehensive approach to the development of a socioeconomic mechanism for state support of the population in Ukraine is justified; unlike a fragmented consideration of individual social assistance instruments, this approach involves combining financial, institutional, organizational, digital, and social components. Priority areas for modernizing the mechanism of state support for the population are proposed, aimed at improving the targeting, effectiveness, and accessibility of social services and strengthening the socioeconomic resilience of households.*

Conclusion. *It has been established that the further development of the socioeconomic mechanism for state support of the population in Ukraine requires a transition from a predominantly compensatory model of support to a more targeted, effective, and adaptive social policy system. It has been demonstrated that the effectiveness of state support for the population depends not only on the volume of budgetary funding but also on the level of targeting of social assistance, the quality of institutional interaction, the digitization of procedures, and the accessibility of social services in local communities. Future research should focus on refining methodological approaches to evaluating the effectiveness of state support for the population, developing indicators of households' socioeconomic resilience, and creating models for the financial and institutional framework of social support in the context of wartime and postwar challenges.*

Keywords: *government support for the population; socioeconomic mechanism; social policy; social support; social protection; targeted assistance; financial and institutional framework; transformation of social policy; socioeconomic stability.*

Одержано редакцією: 02.03.2026
Прийнято до публікації: 01.04.2026